Klassikern:

UR HEMBYGDSVÅRD (1914): KULTURSKYDD OCH BYGDEMUSÉER,

Karl-Erik Forsslund

Författaren har inga mellanrubriker i sin bok, avsnitten är enbart numrerade. Det här återgivna utdraget är hämtat ur avsnitten 17-20, s 129-149

17.

Det anses hart när som ett brott att betvivla Nordiska Museets och Skansens fullkomlighet och upphöjdhet över all kritik.

De äro bragder, de ha haft och ha alltjämt en oerhörd betydelse, det må vi viligt och tacksamt erkänna.

Men ett stort museum kan inte undgå att i viss mån bli ett mausoleum. En väldig grav, där föremålen radas upp som katakombernas balsamerade lik – ännu levande endast för vetenskapsmannen, fornforskaren och historikern, men döda för folket i gemen.

Det blir åtminstone som ett stort fängelse, där fädernas tankar och drömmar äro fjättrade och instängda i burar och glaskåp – äller som ett jättelikt handelspalats med väggarnas och montrernas hyllor fyllda av för den stora massan oåtkomliga skatter och med mörka källrar och magasin ännu mer överfulla av ännu oåtkomligare och ofruktbarare varumassor.

De stora stads- och läns museerna ha kanske i lika hög grad som antikvitets-handlare och vurmiga privatsamlare bidragit till att beröva bygderne deras gamla minnen och släta ut spåren efter den gam-

la ursprungliga kulturen utan att ge någon ersättning. Nå, men detta är väl något, som ej fullständigt kan undvikas – och när det nu en gång är så, att folket själft inte förstår att bevara sina ärvda klenoder, så är det väl bättre att andra göra det än att de alldeles förfaras?

Ja – men det är just detta pietetsfulla bevarande, folket måste lära sig. Kunde man ej tänka sig, att en del av museernas inköpsanslag användes för att betala egare av gamla kulturföremål en viss summa för löftet – avgivet som en skriftlig förbindelse – att de själva alltjämt i sitt hem skola behålla och vårda föremålen? Naturligtvis endast där man inte på annat sätt kan få garanti för en sådan vård.

Är något dylikt omöjligt, måste föremålen sammanföras i museer – så hellre i många små än i ett stort. *Bygdemuseet* är lösningen. Var bygd sin egen samling, representativ för *den* trakten och helst renodlad från plock från andra länder och landskap.

De stora riks- och läns museerna kunde säkerligen, utan att deras samlingar märkbart minskades äller förlorade i värde, åt skilda bygder lämna tillbaka en hel del dubletter, som nu av brist på andra utrymmen ligga och mögla och multna i skrub-

126 bar och kontor, oordnade, okända t. o. m. för museimännen själva, utan att någonsin bli till glädje eller gagn för en levande själ.

Det främsta eller rent av enda väsentliga har hittills varit att samla vetenskapligt forsknings- och studiematerial – att baltisera lik, prägla herbarieväxter och stoppa upp museidjur – och dra samman högar av dubletter. Något som givetvis också är ett viktigt och nödvändigt arbete – men inte det enda.

Man har varit så ivrig att skörda, att man glömt att så. Det måste nu bli det främsta och väsentliga.

Inte hoppa och centralisera – utan tvärtom sprida och strö ut. Inte bara konservera det döda, utan väcka det sovande som ännu lever.

Det kan och skall bygdemuseet göra. Det blir för alla ett levande mönster och en ständigt klingande maning till bevarandet av allt vackert, gediget och sannt i det gångna. Det skall bli av en betydelse för bibehållandet eller pånyttfödelsen av den äldre friska smaken och säkra blicken som ett stort, endast för ett litet fåtal av bygdens folk tillgängligt centralmuseum aldrig kan få.

Faran för skövling blir självklart vida mindre från ett sådant begränsat, mitt i den egna bygden beläget museum än från en stor avlägsen riksarsenal.

Det skall vara en förebild för de levandes hem, de som nu och framgent byggas i näjden. Det skall därför helst inte alls vara ett museum utan ett hem, organiskt uppvoxet ur marken. Ett hem inte bara för fädernas andar och värk, utan också för deras nu levande ättlingar – där allt bygdens folk kan känna sig åtminstone som kärkomna och hemmastadda gäster.

I bevarandet av det som belyser och

beskriver den mänskliga bygdebefolkningens liv och öden i gångna tider har museet sin första, närmast liggande uppgift – men ej sin enda. Vi äro inte på långt när tillräckligt allmänt och djupt intresserade för eller hemma i kulturhistorien, varken den allmänna eller nationella, varken landets eller socknens, kanske allra minst den sistnämnda. Hur många ha närmare reda på traktens bebyggelsehistoria, dess första invandrare och vägröjare, dess senare utveckling och öden – hur många äro närmare bekanta med sin egen släkt mer än något eller några få släktled tillbaka?

Men det finns också ett annat område där vi vanligen – särskilt stadsbor men även landets barn – äro än mer okunniga och bortkomna, likgiltiga och slöa. Det är själva landskapet, bygden från naturvetenskaplig synpunkt, vår omgivning av fri och vild natur. Trots all tidens naturvetenskapliga läggning har människan, vi själva och våra strider och strävanden, främst de sociala och politiska, tagit oss så helt att vi nästan glömt jorden själv och alla hennes andra livsformer och dramer. Vi ha inte sett jorden för bara människor! Hur många ha någon verklig kunskap om den mark de dagligen trampa, den luft de stundligen andas, hur många ha verkligen sett på närmare håll och umgåtts och blivit intima vänner med allt som lever och rör sig omkring dem i åker och äng, i bärg och skog, i vatten och luft – eller ens i den egna täppans buskar och rabatter?

Hur bygden fått sin gestaltning och karaktär, hur dess bärg och sjöar uppkommit, vilka skatter och under gömmas i bärgens inre och sjöarnas djup – vilka stjärnor lysa över den bygden vid olika tider av året eller natten, vilka kryp som leva sitt undangömda liv i skogarnas

*Hembygdsvård utkom 1914.
Den består av två delar:
«Naturskydd och national-
parker» och «Kulturskydd och
bygdemuséer». Typiskt för
Forsslund är sammankopplan-
det av natur och kultur.*

127

skymning, som myllra i åkrarnas storstäder – studier och kunskaper i allt sådant äro outtömliga källor till den klaraste glädje och det rikaste gagn, om också understundom gagnet inte är omedelbart påtagligt och om glädjen kanske inte slår ut i full låga, förrän man trängt något djupare in i skogen eller bärget.

Naturen är stor, alltför stor för att kunna kännas äller ens överblickas av en människa. Vi måste göra ett litet snitt av den och lägga det under mikroskopet. Det finns knappt något lämpligare sådant snitt för oss vanliga människor, icke fackmän, än vår bygd. Det blir ett bestämt begränsat område som kan överblickas och

128 genomsnokas – och på samma gång en fläck nog stor för att kunna vara tillräckligt mångsidig, kunna rymma åtminstone en hel del av livets märkligaste former och naturens viktigaste värk. Det är inte därför meningen att man aldrig skulle gå utanför den fläcken. Men den kan och bör vara det första och det sista, utgångspunkt och rot liksom mål och krona.

En saftig jordmån för den roten, en stor och bred väg till det målet kunde bygdemuseet vara. Det skall alltså vara ett friluftsmuseum, ett Skansen i mindre format – i vissa men ej i andra avseenden. Intet basarväsen med utklädda statister, inga främmande djur, och av de inhemska endast sådana som kunna bära fångenskapen såsom något gammalt och vant, äller åtminstone något som ej tynger och tär. Har man på nära håll sett älgen stå och stirra genom stängslet äller örnen sitta orörlig högt under burtaket, sett björnen vandra rolös runt och runt innanför sitt galler äller sälen simma lika rastlöst runt i sin trånga damm – är man hård mot denna lidelsefulla längtan, får man inte av den sin stämning störd och sin glädje åt allt vackert och varmt runtomkring grumlad, då förstår åtminstone jag inte hur man är konstruerad.

Men eljes är Skansen det stora klassiska mönstret.

En hel anläggning på en höjd utanför en stad äller annat centrum i trakten, äller på någon av en äller annan anledning märklig plats i socknen, i bygden äller obygd. Naturen själv däromkring med alla dess egendomligheter är skyddad och fridlyst, det är en socknens egen nationalpark, en folkpark av vackraste slag och i alla bemärkelser. Ett biologiskt museum också i detta ords vidaste mening – en samling tavlor

ur alla livets riken. En hel by av glest strödda hus – hem för stenar, växter djur, människor, men allt så fritt och självväxt, rörligt och levande som möjligt, både inom och utom hus – inga döda dockor stelt uppställda i rader, inga fångar i burar och glasskåp.

Det är en underligt stark och hel stämning däruppe bland stugor och träd. Det är en härlig tillflykt när man är trött av dagens slit, en rik vila att sitta och lyssna till suset av gångna tiders vindar i kronorna, sjunka i den egendomliga doften av hänsovna tiders drömmar från möbler och bohag i kamrarna, andas den friska rena luften från våra sorglösa vilda fränders värld.

Det är en ständigt öppen högskola för gammal och ung, ett strålande sagorike för barn av alla åldrar.

18.

Det är redan nämnt, hurusom enskilda äller kommunala hembygdsmuseer redan upprättats äller hålla på att upprättas här och där i landet.

Jamtli utanför Östersund lovar att bli en präktig anläggning. Där håller en hel gammal by på att stå upp till nytt liv. Två gårdar äro redan uppförda, Sikåsgården och Tingsstugan från Brunflo.

Kungsstugan från Örebro kan också räknas hit, fint belägen bland höga gamla lövträd vid kanalen. Dess anslagstavla är särskilt mönstergill med sin inskrift i vit fraktur på röd botten: «Kungsstugan, fordom belägen på Järntorget, flyttades till denna plats att bevaras åt kommande släkten. Så byggde och bodde i Örebro borgare på 1500-talet. Vårda och hägna detta äldriga minne!» [---]

Bygdemuseet är för kulturskyddet, vad nationalparken är för naturskyddet.

Men liksom en minst lika viktig sida av det senare är fridlysning av mindre områden och allsköns enstaka «naturminnen», så få kulturskyddets målsmän ej stanna vid att upprätta hembygds museer. De ha tvärtom en mängd uppgifter som ligga och vänta – vänta ivrigt och ropa högt på hjälp.

Till dem hör den egentliga fornminnesvården – som ju för länge sedan är satt i system och lagstadgad, men det oaktat endast i vissa landskap iakttagen, i andra alltför försummad.

Södra och mellersta Sverges gravar, runstenar och hällristningar, Karlsöarnas stenåldersgrottor, Jämtlands och Härjedalens hällmålningar äro grundligt undersökta och beskrivna. Rästerna av det gamla Birka äro skyddade och räddade från förstörelse, Östergötlands påbyggnader hålla på att utgrävas och bringas i dagens ljus.

Men hela Dalarnas gamla mark ligger ännu så gott som arkeologiskt outforskad. Zorn har gjort rika och vackra fynd i Moramännens åkrar och sandslätter, Trotzig i borgruinerna på nedre Dalälvens holmar och uddar – det är så vitt jag vet nästan allt.

Dessa holmar och uddar med deras murlämningar och sägner – åtminstone delvis så gott som upptäckta av Karl Trotzig – de skulle noga undersökas och skyddas. Så ock Bröt-Anunds hög på Bärgaön i Husby och andra ättehögar – stensättningarna på Salunäsudde, på gränsen mellan Rättvik och Leksand («stenringar» kallas de i trakten och påstås vara lämningar efter ett första avbrutet kyrkobygge) – offerstenen och «Benkammaråkern» på Lerdalshöjden i Rättvik – Tjuv-

holmen utanför Fudals fåbodar med dess skelettdelar, enligt sägnen minnen av det drama, Per Hallström tecknar i sin berättelse «I blå skogen».

Ingen av dessa platser har om jag är riktigt underrättad hedrats med ett längre besök av någon fackman. [---]

19.

Man känner sig stundom frestad att kalla svenskarna bakvänt radikal-konservativa. Vi äro alltför ofta radikala där vi borde vara konservativa, konservativa där vi borde vara radikala.

Det gamla, vi med all makt strävat att bevara har till alltför stor del varit verkligt förlegat och hinderligt. Det nya, vi varit så heta att importera, har till ännu större del varit obehövt eller rent skadligt.

Det tyckes ofta som om vi avsiktligt skulle ha ansträngt oss att leta upp det sämsta i utlandets kultur för att express rekvirera det att sändas omgående och för att triumferande placera det mitt på förmakets finpolerade divansbord.

Men det sunda och sanna, det även för oss utan efterapning dugliga och värdefulla i en främmande odling, det ha vi visligen aktat oss för, det har först efter många långa år letat sig upp hit till vårt hörn.

Finland har redan länge haft en kraftig hembygdsrörelse, som bl. a. nu blomstrar i ett 30-tal bygdemuseer. Den har gått i skola i Tyskland, och det lära inte håller vi slippa. Där har Tyskland verkligen något att lära oss – i fråga om organisation och arbetssätt liksom i fråga om förståelse och pietet. Man behöver t. ex. blott tänka på många av deras gamla städer, väl främst Rothenburg ob der Tauber och därmed

130 jämföra våra finaste – för att inte säga enda! – pärla Visby.

Tyskarna äro för övrigt skyldiga oss valuta för allt det värdelösa och stillösa kram, de under långa tider lurat på oss...

Begreppen *Heimatschutz* och *Heimatspflege* – hembygdsskydd och hembygdsvård – ha där nu mer än 10 år på nacken. Två internationella kongresser i frågan ha hållits, i Paris 1909 och i Stuttgart 1912. I Tyskland finns en hel rik litteratur i saken, åtskilliga förbund och föreningar som utge tidskrifter och meddelanden.

Ett på måfå valt sådant häfte av «Meddelanden från Sachsiska Hembygds-skyddsförbundet» – «landsförening för vården av hembygdens natur, konst och byggnadssätt» innehåller:

Trädgårdsförstaden Leipzig-Marienbrunn (med fotos, plan- och fasadritningar). – Folkkonst och Hembygdskänsla. – Den gamla Eliaskyrkogården i Dresden (ill.). – Kungsfiskaren: 1. Jaktbar, 'fågelfri' eller skyddad? 2. Hans betydelse i människans hushållning. 3. Ett naturminne vars fridlysning vi på det eftertryckligaste fordra (ill.). – Utkastet till en ny fiskerilag för kungariket Sachsen ur naturskyddssynpunkt. – Hembygdsskydd och fågelskydd. – Nutida sachsiskt lergods (ill.). – Smånotiser från Hembygdsskyddets rådgivningsbyrå (vägvisartavlor, skyltar med fot, och nya förslag). – Hembygdsskydd och vattenbyggnader. – Byggnadsråd och byggnadskonst (grundsatser). – Nya förebildliga byggnader i stad och på land (ill.). – Kinematografteater och reklam (ill.). – Till bekämpande av reklamens utväxer (med utkast till regulativ). – Varjehanda.

Förbundet har enligt ett prospekt till ändamål «att skydda hembygden i dess naturliga och hävdvunna egenart och sätta

denna egenartade prägel på det nya som uppstår». Dess arbetsfält omfattar:

«Vård av det hemvuxna lantliga och borgerliga byggnadssättet, råd och anvisningar för byggen och anläggningar av alla slag, åtgärder mot förfulning av stad och land; omvårdnad av folkets konst, särskilt beträffande husgerådet, och strävan att prägla konsthantverket med bygdens stil; skydd för det naturliga landskapet, för bygdens inhemska hårt hotade djur- och växtvärld samt geologiska egendomligheter.

Ej åt en vurm för antikviteter är medlemmarnas värksamhet ägnad. Den vill fastmer tillmötesgå de allt betydelsefullare och starkare fordringarna på en harmonisk kultur och vill isynnerhet på byggnadsväsendets område tillförsäkra de byggande, särskilt fattigare samhällen, ej blott ästhetiska, utan framför allt också byggnadstekniska och ekonomiska fördelar. Det gäller att skydda hembygdens skönhet, egenart och tradition».

«Ingen av nutidens kulturella rörelser har på så kort tid gripit de vidaste kretsar av vårt folk som hembygdsidén», säger ett annat upprop. «Och detta är ej underligt. Varje tänkande människa måste ju till slut bli smärtsamt medveten om, hur under inflytandet av de mäst skilda faktorer hembygdens landskapsbild alltmer blivit vanställd, hur en ursprunglig naturs rika och mångfaldiga skatter ofta på ett rent skändligt sätt blivit förintade. Att häjda denna fortskridande förödelse och skövling av hembygden har Sachsiska landsföreningen för hembygdsskydd satt som sin uppgift.»

En större del av ett prospekt må citeras:

Vår hembygd förr och nu! Blott genom bilder känna många de fordom på naturskönheter rika trakter,

vars oförlikneliga syner under de sista årtiondenas ekonomiska uppsving blott alltför ofta blivit störda av påträngande osköna byggnader. På många ställen ha de gamla enkla boningshusen ersatts av ödsliga kala hyreskaserner, vars byggnadssätt med småtorn, alla möjliga meningslösa och därtill onödigt dyrbara prydnader o. s. v. rentav hånar ett praktiskt, ändamålsenligt och sparsamt utförande. Det gamla hävdvunna byggnadssättet blev föraktat, byggnadsformer från städerna trängde ut i byarna, i landskapet till förfång för skönhet, ändamålsenlighet och ekonomi, och mången vacker gammal syn berövades därigenom sin trohjärtade prägel. Blott ett fåtal platser i landet ha undgått detta öde – dessa kunna dock nu anses räddade, får man hoppas, då kärleken till hembygden alltmer växer jämsides med kunskapen om grundvillkoren för dess skönhet. Överallt börjar man vakna. Vi se här och där byggnader uppstå, som äro anpassade efter omgivningen och uppförda i bygdens egen stil och *dock* tillfredsställa moderna krav, vårt öga njuter av deras enkla självklara formspråk, och egaren fylls av glad stolthet att ha skaffat sin hemort ett smycke och ej en vanprydnad.

Så tyda allt flera tecken på en fortskridande förbättring, men ännu saknar den stora allmänheten en nog stark känsla av hembygdsskyddsrelsens *nödvändighet* och dess betydelse för hela vårt kulturliv. Ännu hör man dagligdags att gamla vackra, ännu ej i någon mån fallfärdiga byggnadsvärk äller måleriska stadspartier utan rimlig orsak skola förstöras. Man har – heter det – inga pengar för att bygga vackert, men man glömmar att det inhemska byggnadssättet med sin enkelhet och naturlighet också förenar fördelen av större billighet, ändamålsenlighet och varaktighet, man glömmar att vårt land redan inbesparat millioner genom att åter använda det gamla inhemska byggnadssättet. Endast illvilja äller oförstånd kan förneka dessa uppenbara även av fackpressen öppet erkända fördelar. Vår (sachsiska) hembygd överträffas i skönhet och egenart ej av andra (tyska) landskap, men likgiltighet och falsk efterhärmaningslust komma

många att glömma detta. De gå tanklöst förbi de mäst betagande landskapsbilder, de se dem ej, de veta ej att uppskatta dem, de kunna ej bevara dem, och de glömma därvid också att landets skönhet för oss därtill är en viktig inkomstkälla(!)

På samma sätt som med byggnadsväsendet förhåller det sig med den folkliga konsten. Här gäller det för vår förening att på grundvalen av goda traditioner utöva ett konstnärligt inflytande i sin egen anda framför allt på de olika grenarna av hantverk och industri. Det är ej vår avsikt – något som här särskilt må betonas – att återföra vårt folks seder, liv och vanor och dess hantverkares alster till utlevade former. Vi veta väl att alla utvecklingens frukter behöft långa år för att bli till, och att det som hade sina rötter i gångna tiders behov ej idag åter kan konstnärligt levandegöras. De gamla formerna, den materialäkta behandlingen skola blott sporra till sunda nyskapelser.

Man lägger sålunda ej, som en annan förf. uttrycker det,

största vikten vid den konserverande, utan vid den skapande värksamheten. – Vad hjälper oss enstaka inhemska nybyggnader och bibehållandet av gamla byggnadsminnen, om folkets stora flertal bor i kaserner som måste förkväva all hembygdskänsla, all kärlek till boningsplatsen. Låt oss gestalta våra förstäder och kolonier så att de åter alstra denna hembygdskänsla – detta är hembygdsskyddets slutmål!

Gör alltså ej byarna till städer, bygg ej trädgårdsstäder utan trädgårdsbyar! – Högst 2 familjer under samma tak! – Ur glädjen att själv ega sitt hem uppstår glädjen att vårda och smycka det. I den kan en enkel folklig konst småningom åter slå rot och sakta spira upp. När ett sirligt snideri på förstukvistens gavelfält lyser i glada färger, när vindflöjeln uttrycker någon enkel tanke i enkel form, båda skurna på lediga stunder av egaren, då är detta den folkliga konstens första vingslag.

132 Varje byggnad i byn skulle till den förtrogna bilden *tillfoga* en ny enkel skönhet, men nu för tiden är detta nästan ett undantag. Nu bidrar nästan vart hus i byn till att småningom av folkvisan göra en slagdänga. Men ju mer slagdängorna överallt ringa i öronen, dess djupare skall smaken och förståelsen för god musik sjunka. Folkvisorna skola förstummas och blott leva kvar i läseböcker i pedagogiskt kemiskt renad form, som växer i herbariet. Men med sjunkandet av smaken och förståelsen sjunker också skickligheten och förmågan att skapa smakfulla verk, sjunker kraften att tävla och därmed framgången på världsmarknaden. Förvärvsområden gå förlorade, industrier vissna och tyna bort i stället för att blomstra. Arbetsdugliga och arbetshågade händer måste bli sysslösa, och för det nationella välståndet och den nationella kraften gå omätbara värden förlorade av ädlaste andliga och sedliga art och av högsta ekonomiska betydelse.

Det är således inte mindre «påtagliga ekonomiska värden», man vill rädda, än höga «ideala etiska värden» sådana som «kärlek till hembygden, trohet mot torvan, glädje åt den rena oförfalskade naturen, åt folkets hemvuxna liv, åt gediget prydligt arbete i hantvärket, åt hemmets förtrogna våra». Vad man vill och hoppas är att «all vår strävan och gärning, handel och handel skall få en ny blomstring».

Under de 5 år, denna landsförening nu egt bestånd, har den

redan visat, att dess värksamhet är nödvändig och fruktbar. Den har genom sina objektiva och sakliga råd, varvid alltid största hänsyn tagits till den ekonomiska synpunkten, förvärvat sig landets myndigheters förtroende, vilkas rådgivare den varit i frågor som röra byggnadslagstiftning, det inhemska byggnadssättet, vården av minnesmärken, naturskyddet, den folkliga konsten och hembygdsvården. Den har medarbetat vid förbättringar av landets liksom sta-

dens byggnadsväsen, har åstadkommit ett antal naturminnens värksamma fridlysning, bidragit till pånyttfödelsen av den gamla hemslöjden, förmedlat skisser till fanor och standar, affischer och skyltar och dylikt och särskilt värkat för sin sak genom föredrag och utställningar.

20.

Föreningsväsendet har i vår tid utvecklats till den grad, att många gripits av föreningsleda och kunde känna sig hågade att starta en enda stor sammanslutning som skulle heta «Föreningen Bort med alla föreningar».

Emellertid ges väl knappt någon annan väg till ett stort allmänt mål – åtminstone så länge ej alla äro gripna av detta syfte eller ens veta vad det innebär.

Ännu förstår endast ett fåtal att «husets yttre alls ej är någon privat affär utan angår oss alla, var sig det ligger i staden eller i naturen, vare sig det är ett slott eller en stuga» (Brunius).

Och när prof. Montelius och riksantikvarien Salin med instämmande av flera museimän «framhöllo önskvärdheten av att i den svenska lagen intoges skyddsstadganden för byggnadsminnen från senare århundraden», så ansåg «landets högsta fornminnesvårdande myndighet, Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien, att sådana stadganden vore ett ingrepp i den hävdvunna uppfattningen om eganderätten i landet»!

Det torde sålunda dröja, innan vi få en lagstiftning och ett statsinstitut för hembygdsskydd, liksom vi visserligen ha den förra, men vänta på det senare för naturskyddet.

Till dess måste saken tas om hand av på enskilt initiativ tillkomna organisationer.

Hälst *landskapsförbund*, sorterande under äller åtminstone samarbetande med den centralbyrå, som föreslagits av Stockholmsarkitekter vid Sv. Teknologföreningens behandling av frågan (okt. 1913) – och som man får hoppas är upprättad och i arbete, när detta läses.

Till dessa förbund skulle hemslöjds- och naturskyddsföreningar vara anslutna som sektioner äller kommittéer, från dem skulle byggnadsnämnderna rekryteras, byggnads- och hemslöjdskonsulenter skulle vara deras ombud.

Från dem borde en omläggning av undervisning och skolväsen kunna utgå, en reform i den rätta riktningen, hittills helt förbisedd äller missförstådd. Och det är dock kanske det allra viktigaste: att bygga *skolan* i landets egen gamla stil – med grundmur av block från traktens egna bärg, med väggar av timmer från socknens egna skogar, med grönskande torv ur hembygdens egen mark till tak.

«Hembygdsskyddet kan bli värksamt endast om lärarna själva äro förtrogna med sin bygd i trängre och vidare mening», säger prof. Conwentz och framhåller vikten av föredrag äller kurser i naturskydd och hembygdsvård vid alla slags skolor, även universitet och andra högskolor – ej blott för blivande lärare utan ock för framtida präster, domare, tjänstemän och läkare. -

Sist liksom först: alla dessa anstalter – skolor och museer, slöjdstugor och byråer – skola ligga grupperade kring en medelpunkt, vilande på slutningarna som en krans kring *hemmet* högst på klinten.

Det är den gamla hemkulturen – i härrgårdar och bondstugor, i obygdens kojor och städernas borgarhus – som måste

skyddas, vårdas och bevaras.

Att skapa verkliga varma svenska hem måste vara hembygdsskyddets och bygdemuseernas innersta uppgift och yttersta mål. Och de yppersta bygdemuseer skulle vara och skola en gång bli hemmen själva!

NOTER

I Forsslunds text skimtar flyktigt namnen på några av tidens kulturpersonligheter. Som stöd för minnet identifieras de här:

Brunius, August (1879-1926) konst- och arkitekturskribent i dagspressen; betydelsefull för introduktionen av de engelska arkitekturidealen vid sekelskiftet.

Conwentz, Hugo (1855-1922) botaniker, den tyska naturskyddsrelsens grundare och främsta förkämpe.

Montelius, Oscar (1843-1921) arkeolog, professor; riksantikvarie 1907-1913.

Salin, Bernhard (1861-1931) arkeolog, konsthistoriker; styresman för Nordiska museet 1905-1913, riksantikvarie 1913-1923.

Trotzig, Karl (1859-1939) järnvägstjänsteman, publicist; tog 1915 tillsammans med Karl-Erik Forsslund och konstnären *Gustaf Ankarcróna* (1869-1933) initiativet till Dalarnas hembygdsförbund. Han är en av den tidliga hembygdsrelsens förgrundsfigurer med *Minnesblad från Dalarne*, som han redigerade 1897 och *Öfre Dalarne förr och nu* som utgavs 1903.

Zorn, Anders (1860-1920) konstnär; från 1896 då han bosatte sig i Mora en betydelsefull främjare av hembygdsvård och folkkultur, inte minst folkmusik och folkdans.